

Izobraženje za naraštaj će se poboljšati. Racionalna trgovačka politika će se zapeljati i oštra porcijska politika će se poboljšati. U trgovačkoj politici ćemo se trsiti, da podignemo poljodjelsku, industrijalnu i obrtničku produkciju i da dosežemo za izvoženje takove pogodbe, ke nam pripadaju na temelju našega velikoga uvoza. Postoji ufanje, da čedu se pogadjanja za trgovačku pogodbu s nimškom državom vrede s dobrim uspehom svršiti. Austrijska republika nikada nij imala velike carine. Ona je bila vsenog priprava za njoj dane ugodnosti druge ugodnosti dati. Kad ali druge države zatvoru svoja vrata, onda mi ne moremo otprto držati naša, nego se moramo braniti i mi. Mi poznamo naše uske prilike i da se kod nas doma malo more prodavati i znamo, kakovu vrednost ima za nas raširenje trga za naše prilike. Mi se i trsimo, da to dosežemo i hoćemo u tom prema našim susedskim državam tako daleko poiti, kako daleko su pripravniji oni to prema namu učiniti.

Ne smimo zabit na to, da ništ ne more pomoć našem gospodarstvu već i s tim u vezu, da ne more ništ položaj naših delaćev bolje poboljšati, nego stvaranje dobrih prilika med delaći i delodavatelji. Priznanje prava od jedne i druge strani i osvidoenje, da moraju skupadelat za napredovanje poduzeća. Ova misal je u drugih državah — kade vladaju bolje gospodarstvene prilike — jur došla do valjanosti. Ja sam imal dost prilika, da se pogadjam s delaći i sam čvrsto uveren, da more dojt do mira med delaći i delodavatelji. Ali uverenje se temelji na tom, da mora postojati razumevanje za napredovanje delaćtva i njevo rastuće delzimanje na pravom kulturnom dobitku. Nevolja i siromaštvo delajućega človiaka uz luksus i rasprudjivanje stvaraju suprotnost, ka mora bolit vsakoga poštenoga človiaka. Ali ova nevolja se ne more s ričami, nego s podignenjem celoga gospodarstva i stvaranjem mogućnostih dela, s ujačenjem čuti, da skupaslišimo i da nosimo odgovornost, i konačno s izvracenjem svih pogrišak iz dobe inflacije otpraviti.

Kod porcijske politike mora se obajti vsako novo opterećivanje gospodarstva i umanjenje onih porcijov, ke peljaju k propadanju pojedinoga. Da se to omogući mora se zapeljati najveće šparanje, ar ne smimo ugrožavati s teškom mukom uređeni državni proračun. Premnogi zakoni i naredbe uko porcijov su tamo peljali, da se još i oni ne putu, ki se s tim stalno bavu. Ova pogriška se mora odstraniti.

Osiguranje za stare delaće i delaćke invalide će se urediti, ako se gospodarstvene prilike poboljšadu. To mora bit prvi cilj vlade. Za unutrašnji mir će vlada skrbiti.

Trajštof.

Žali Bože uredn. nij dostalo u dobi imena onih — akoprem je bilo obećano — ki su si zaslužili

a trava se je prigibala pod nje nogami. Ona se je celim putem čudila i radovala nad lipotom Božje nature i u svojih mislih je pobrala vse ovo poljsko cveće, da s njim nakinči oltar Gospodinov. Nij ništ u snu mislila, da bi joj se moglo čagod zla dogoditi. Paščila se je, da čim prlje izvrši majkinu zapovjed i da čim prlje dojde do svoje stare tete, ku je vrlo rado imala, ar je ona još najveće razumila nje čutenja i misli. Mer je bila zapisana u Treti red sv. Franje (Franciskuša) i vrlo pobožna i marljiva žena. Mandaljena je vrlo rado tamo dohajala. Od nje je znala čuti mnogo lipu rič, ar je bila razumna i imala veliko pametenje, ter je znala povidati povidajke iz starih dan od bosanskoga bana Kulina, kad je u zemlji med i mliko teklo i kad je vse bilo puno zlata i srebra. Toj teti je Manda očitovala i svoja doživljenja. S njom se je razgovarala i od Frana. S svojom majkom se nij pominala od njega, pokle je znala, da bi majka volila nje odaju za Frana nego da projde u daleki samostan (kloštar). I sada je ovako, hoćeć pod brig i uz lozom zarašćene gore, mislila pitati tanača od dobre tete, kako da izvrači Frana.

S malom obrašćena velika stabla zdižu se nad Mandaljenom i kot da dovikuju neke čudnovate riči. Ona je na hipce stala i prislušivala tomu šumenju otajnovite okolice. Čula je i tiho kljuvanje detela i kričanje dalekih nepoznatih ptic. I misli su joj se navrnule na daleku svoju ditiñju dob, kad je još kot mala pastirica čuvala čredu bekovunastih ovčic i bosa bižjala po golom ka-

hvalu za dobrougodanje kršćanske i hrvatske svećatnosti na duhovni pandiljak u Trajštof u i zato ne moremo donesti imena onih rodoljubov, ki su se u ovom pogledu mnogo trudili.

U Trajštofu se je na duhovski pandiljak osvetila zastava katoličkaskoga divojačkoga društva. I moremo reć svećatnost se je prik očekivanja ugodala vrlo lipo. Različna divojačka i junačka društva su se brodila iz bližjega i dalejega, da delzamu na svećatnosti trajštofskih divojak.

Taborsku mašu su služili paterkvardijan Horvath iz Železna i oni su izvršili posvećenje zastave. Dr. Jakšić su održali lip svećatni govor. Po tom je sledilo zabijanje čavlov. Med tim je dospil u Trajštof i predsednik saveza junačkih i divojačkih društvo u Gradišću, zastupnik Gangl, ki je održal u nimškom jeziku govor.

Po tom su društva u povorki prošla po selu i oduševljenje i veselje je bilo ne samo čut u mnogih „Zdravo“ i „Živio“ nego i vidit na licu divojak i junakov.

Po ubeđu su bili govori i su govorili izaslanica državnoga saveza gospa Strohmayr iz Beča, zastupnik Krobeth i hrvatski zastupnik Kruesz i dr. Karall.

Osebujo moramo ovde hvalit predsednicu divojačkoga društva, dobru Hrvaticu za nje okretne i srdačne govore. Ima takov govor, kot kad bi se samo s tim bavila. Svećatnost se je svršila s otpjevanjem „Hrvat mi je otac“ i s „Lipom našom domovinom“.

U Trajštofu dela uz junačko društvo i divojačko društvo na hasan mladih, ne samo u duševnom nego i u materijalnom pogledu i na veselje i zadovoljstvo njevih roditeljev. Lip uspeh mora se zahvaliti zvana sloge i marljivosti ovih vrlih junakov i divojak i trudu g. farnika, g. školnika i g. učiteljice.

Još je bila jedna zvanaredno lipa svećatnost, ka se more zahvalit g. Krojer iz Trajštofa. Ona je kupila za školsku dicu zastavu i ganutljivo je bilo čut govore male dice pred oltarom. Otpodne su dostala školska dica od g. Krojer vsako dite jedan „kracherl“ i dva „kiifle“. To veselje nij bilo za izreć. Ta darežljivost dobrog hrvatskoga srca g. Krojer u Trajštofu se sigurno ne će pozabit.

POLITIČKI PREGLED

Reparacije. Kot se piše će biti konferencija prik reparacije vrede gotova. Ako ali človik bolje pogleda zapreke i uzroke ovih zaprekov, ki su na putu sporazumu u ovom smiru med Nimškom i verovničkih držav, onda moramo reći, da mora ova rasprava duglje trajati (durati). Zastupnik Nimške u ovom poslu dr. Schacht je dal pisanje, u kom stoji svota, ku hoće Nimška platiti, isto tako i okolnosti, pod kimi bi Nimška te pineze

menju. Nje družice su brbljale vsakorjačke šale i podbadale ju, pehale se u nju kot u kakovo čudo, gledale ju kot belu vranu i klimale s glavom, kad je ona ozbiljno (ernst) gledala u svit i rukice nje prebiralae korunicu (očenaše), ku je dostala od svojega strica franjevca Martina Birgjanina, kad se je povrnuil iz Rima. I dokle su se nje družice smijale, živo i veselo si zjačkivale, igrale, skakale, ona je gledala u duhu u daleke zemlje, orijaške crkve, usvitljene čarom istočnoga sunca. Čula bi zvišeni glas velikih zvonov i oči bi joj se napunile suzami.

— Glej plače se... glej plače se! — smijale se družice, ali nju to nij bantovalo. Njoj se je činilo, da čuje glas samoga svetoga Oca Pape, ki je zidizal ruže, da ju blagoslovi. A njegov miljahnji pogled zusta je na nje očenaših. „Oh da to morem doživiti, oh da to morem doživiti“, drhtalo joj srce, drhtalo joj ditiñska duša, drhtale joj rumene male ustnice, a neki nutarnji glas govoril joj je: „Doživit ćeš, doživit ćeš, ti kćer božanske ljubavi.“

I onda je bila tako srična, tako blažena, kot da okolo nje trepeću beli kreljutić malih andjelov i kot da ju zovu za svoju belu sestricu... Ali bilo je i teških, črnih časov, kad je nje malo srce prestrašeno hotilo prebiti krhko i slabo telo.

Bilo joj je nekako trinajst let. Nekoliko dan pred pripetenjem, ko joj je napunilo dušu, raširili su se glasi, da čedu dojt haračije (vojaki turskoga cesara, ki su silom pobirali porcije i daće) da pobiraju harač (porcije) sultanu (tur-

platila. Predsednik Owen Young, jedan Amerikanac, je dal ovo pisanje pak verovničkima državam i ove su ga primile vse zvećega za dobre Samo u nekih, osebujo u dvih pikicah, se ne hoćedu s nimškimi slagati. U ovom pogledu su postavile verovničke države nova potriebovanja ka su jur postavile na početku i ovo će naredno potešćavati cel posal. U moralnom, ako i ne tako u materijalnom pogledu, je od velike vrednosti i u konferencijskih okrugih se visoko cenit držanje Amerikancev, i s tim držanje amerikanske vlade. Oni su naimre za oko 4 milijone markov na leto reducirali (pomanjili) njeva potriebovanja, i s tim ulakšali gospodarstveni položaj europskih držav, ki inako nij najbolji.

Kongres ligov ljudskoga saveza u Madridu.

K kongresu svitskoga saveza ligov ljudskoga udruženja u Madrid (u Španjolskoj) je došlo 150 delegiranih, ki zastupaju 24 zemlje. Nimšku delegaciju pelja grof Bernstorff, engleskoj delegaciji sliži lord Cecil, francuskoj Jouveval. Od otajništva ljudskoga saveza je nazoči knezkinja Radziwill. Predsednik španjolske lige je prvašnji vanjski ministar grof Gimeno. U prvij sednici je argentijaska delegacija govorila suproti Monroedoktrinu. Argentijški delegat Sibiris je imenoval zahajanje Uzdruženih Držav u Nicaragui kot atentat na neodvisenost ove zemlje. Španjolska delegacija je dala na znanje, da će ona argentijški predlog potpirati. Politička komisija lige će ovo pitanje dalje pretrašati. Na dalje su bile vse delegacije do italijanske za to, peljačtvo saveza narodov prositi, da se artikel (pikica) 19 pomini, i tako da bude moguća revizija onih pogodbov, ke su suproti principijov saveza narodov.

DOMAĆI GLASI

Mir med narodi.

Poznati francuski pisac Ten Hipolit je tvrdil jednom prilikom, da se historija (povjest) človičanstva i onda ne bi bila ništard drugačija, kad bi bila u pojedinim bojih uvek druga stran oblada, a ne ona, ka je boj dobila. U istini je i tako. Povjest človičanstva se ne bi preminila, ali sigurno povjest pojedinih narodov. Mi Hrvati u Gradišću sigurno se ne bi nahajali u našoj današnjoj domovini, nego u našoj staroj domovini, onde u Primorju, kad se Turkom ne bi bilo ugodalo, tako silno napredovati na Balkanu.

Ako ali boji ne preminu historiju človičanstva, zač onda još i dan danas mržnja, silno naoružavanje? Vidimo, da je poslednji veliki boj vsakudir ostavil silnu gospodarstvenu nevolju kot jerbinju i samo slavenskim narodom donesal narodnu samostalnost ili narodno ujedinjenje. I akoprem vidimo strahovite posledice zadnjega boja, vidimo i to, da se svršavaju različne konferencije za razoružavanje prez uspjeha. I to će tako dugo biti, dokle se ne premini duševno raspoloženje po-

skomu cesaru) za vojsku u gotovom pinezu, i to od vsakoga ognjišća (kamina) po dukat, a četire aspre (drobni pinez) za trošak uko pobiranja harača. Na to su se ljudi bili medtim jur i priviknuli i bili su pripravnii diti cesaru cesarevo. Ali druga im je bila na srcu tuga. Mala divojka je dobro čula, da čedu letos pobirati i daću u diti. Po prilici vsakoga petoga leta razislael je sultan po celom cesarstvu haračije. Ti su imali dužnost, da iziberu najljipšu i najzdraviju mušku diti od desetoga do šestnajstoga leta. Tu diti su onda otprimali u Stribul (Carigrad, Konstantinopol). Onde su je poturčili (preobrnuili na tursku veru) ter načinili iz njih ili vojake ili kakove cesarske činovnike. Te daće u diti najjače su se bojali i oči i majke. Ali ovput se je pročulo, da čedu haračije zibirati ne samo dičake, nego i divojke za cesarev harem (stan za cesareve žene). I sada je nastal u Jelaškah i susedskih selih nepopisljiv strah pred onim, ča će se zgodati. Oci i majke dohajali su u crkivu sv. Mihovilu i sklapali ruke i prosili milost Božu, svieće žgali i postili se i trapili telo. Bojali su se i Mandaljenimi roditelji da im ne otprimu milo dite, i s travami su joj namazali obraze, da joj koža zateče i se namehuri, i da joj se prižči upriščavidu, ne bi li tako pastala mrska i nesposobna za harem. S tim činom su se podali u veliku pogibelj strasnoga mučenja, ko je čekalo roditelje, ki bi svoje sine i kćere hotili zatajiti, sraniti ili iznakaziti (učiniti mrske).

(Nastavak sledi.)